

Alvdal kommune

SÆRUTSKRIFT

Arkivsak: 23/181

SAMLET SAKSFREMSTILLING - HØRINGSUTTALELSE SAK 202106929 - DELVIS NEDLEGGELSE AV SØLNADAMMEN - GAMLE SØLNA KRAFTVERK

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
29/23	Kommunestyret	30.03.2023

Endelig vedtak fattes i: Kommunestyret

Vedlegg:

1. Høringsbrev vedr nedleggelse av Sølnadammen 30.01.2023
2. Søknad om nedleggelse av Sølnadammen – inntaksdam for gamle Sølna kraftverk utarbeidet av Hafslund E-CO for Østerdal Kraftproduksjon 8.04.2021
3. NVE's orientering til høringspartene, vedlagt høringsbrevet 30.01.2023
4. Miljøvurdering fra Multiconsult januar 2013 ifm nye Sølna Kraftverk
5. KSK-notat 69/2013 fra NVE knytta til konsesjonsvedtak for nye Sølna Kraftverk
6. NVE's vassdragskonsesjon for nye Sølna Kraftverk 6.11.2013
7. Høringsuttalelse Statsforvalteren i Innlandet 9.02.2023
8. Undersøkelser av kvalitetselement fisk og vurdering av tiltak som kan bedre forhold for fisk i Sølna, Alvdal kommune – HINN 2022 (vedlagt uttalelsen fra Statsforvalteren)
9. Høringsuttalelse Knut Holter
10. Høringsuttalelse Johan Furuli
11. Høringsuttalelse Alvdal Turforening
12. Høringsuttalelse Lovise Hyttes Partisipantskap
13. Høringsuttalelse Vidar Samuelshaug
14. Høringsuttalelse Karsten Erik Eriksson
15. Høringsuttalelse Innlandet Fylkeskommune Samfunnsutvikling
16. Høringsuttalelse Bjørn Olav Frank
17. Kopi av avisoppslag alvdalmiv.no 10.03.2023

Melding om vedtak sendes til

Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) Postboks 5091 Majorstua 0301 OSLO

Kopi til:

Hafslund Eco Vannkraft AS Postboks 1098 2605 LILLEHAMMER

Østerdalen Kraftproduksjon AS Tomtegata 8 2500 TYNSET

Johan Furuli Plassmoen 195 2560 ALVDAL

Alvdal Turforening v/ Johan Ragnar Eggen Hauståsen 7 2560 ALVDAL

Vidar Samuelshaug Nedre Plassmoen 158 2560 ALVDAL

Karsten Erik Gråplass Eriksson Nedre Plassmoen 99 2560 ALVDAL

Statsforvalteren i Innlandet Postboks 987 2604 LILLEHAMMER

Lovise Hyttes Partisipantskap c/o Gjertrud Marie Kjølhaug Bakkeng Strømmen 409 2560
ALVDAL
Bjørn Olav Frank Nedre Plassmoen 113 2560 ALVDAL

Saksopplysninger:

Hafslund E-CO Vannkraft AS som tiltakshaver og til daglig driftsansvarlig for konsesjonær Østerdalen Kraftproduksjon (ØKAS), søkte i april 2021 om riving/delvis nedleggelse av Sølndammen i Alvdal kommune. Dammen har vært i bruk for oppdemming av vann til gamle Sølna kraftverk, som nå er gått i havari. Nye Sølna Kraftverk oppstrøms Sølndammen ble satt i drift med ny inntaksdam i 2016, nøyaktig 100 år etter at gamle Sølna Kraftverk stod ferdig. I søknaden framholdes det at Sølndammen er gammel og slitt, og har hatt manglende vedlikehold. ØKAS opplyser om at dammen ikke tilfredsstiller dagens krav til stabilitet etter damsikkerhetsforskriften og det vil derfor måtte gjøres betydelige utbedringer om den skal bli stående.

Den omsøkte nedleggingen innebærer en delvis riving av Sølndammen slik at vannstanden i inntaksbassenget senkes permanent. Etter nedleggingen legger ØKAS opp til at elva da vil følge sitt naturlige løp forbi Sølndammen og inntaksbassenget slik det ligger i dag. ØKAS ønsker å beholde en del av dammen, kraftverksbygningen og andre deler av anlegget som kulturminne.

I konsesjonen for nye Sølna kraftverk av 06.11.2013 (vedlagt), stilte NVE krav om at Sølndammen skulle opprettholdes ved bygging av nytt kraftverk. Dette var begrunnet med hensyn til landskap, vannkvalitet og kulturmiljø, og er beskrevet i dokumentet Bakgrunn for vedtak på sakens nettside: www.nve.no/6242/V. I søknaden har ØKAS redegjort for hvorfor de mener det er aktuelt å revurdere nedleggelse av Sølndammen.

Det vises til vedlagt søknad fra ØKAS og Hafslund E-CO Vannkraft AS i forhold til argumentasjonen for nedleggelsen av Sølndammen. Denne går kort ut på at selve kraftverket i den gamle kraftstasjonen har gått i havari, og søker framholder at tilgjengelig produksjonsvann ikke gir økonomisk grunnlag for nødvendige reparasjonsarbeider, hverken i kraftverket eller for inntaksdammen. ØKAS mener derfor det er avgjørende å komme frem til en teknisk og økonomisk forsvarlig løsning for inntaksdammen for gamle Sølna kraftverk, samtidig som kravene til sikkerhet mot dambrudd og allmenn ferdsel overholdes.

NVE's høring

Alvdal kommune mottok høringsbrev fra NVE den 30.01.2023 og saken har blitt kunngjort og høringsdokumenter har ligget ute på kommunens servicekontor, samt på kommunens nettside med linker til NVE's hørings sak på deres egne nettsider. Høringsfrist satt til 13. mars 2023 ble søkt forlenget av kommunen, og innvilget fram til 1. april. Dette for at saken kan fremmes kommunestyret i møte 30.03.2023.

Høringsbrevet med tilhørende notat er lagt ved saken, og her framgår det at søknaden skal behandles etter reglene i kap. 3 i vannressursloven, og gjelder tillatelse hjemlet i lovens § 8, jf. § 41.

Om høringsuttalelsene

Etter at søknaden om å rive den gamle Sølndammen grunnet havari i den gamle kraftstasjonen, har kommunen mottatt flere henvendelser. Det er oppfordret til å levere inn høringsuttalelser fra samtlige, men noen av de kommunen har hatt kontakt med har ikke gjort det. Foruten høringsuttalelser fra Statsforvalteren i Innlandet og Innlandet Fylkeskommunes er det til saken mottatt seks lokale høringsuttalelser fra representanter for friluftsliv, kulturminner og oppsittere i området langs Sølna, opp og nedstrøms Sølndammen. Det har i tillegg vært avisoppslag i nettavisa alvdalmiv.no, der flere av grunneierne i området uttalte seg. Denne er også tatt med i gjengivelsen av høringene nedenfor.

Statsforvalteren i Innlandet er i utgangspunkt ikke negative til rivningen av Sølndammen, slik den er omsøkt. De mener en fjerning av dammen kan bidra til at elvestrekningen ovenfor dammen bringes nærmere sin opprinnelige tilstand. Strekningen vil imidlertid uansett være preget av redusert vannføring som følge av at driftsvannet til nye Sølna kraftverk føres i nedgravd rørgate på denne strekningen. Det må påregnes erosjon i det gamle inntaksmagasinet etter en fjerning av dammen og Statsforvalteren mener det er naturlig at tiltakshaver må overvåke utviklingen og om nødvendig sette inn tiltak. En tillatelse til riving må ifølge Statsforvalteren uansett inneholde vilkår om å overvåke revegetering i det tidligere inntaksbassenget, og om det viser seg nødvendig legge til rette for og ta hånd om tiltak for å revegetere. Det er også naturlig at tiltak for revegetering beskrives nærmere i en detaljplan for miljø og landskap, før eventuell rivning kommer til utførelse. Revegetering vil uansett måtte regnes med å ta tid, og den tidligere neddemte elvestrekningen vil få et skjemmende utseende inntil den er revegetert. Den estetiske virkningen av dette er et lokalt hensyn som vi ser det som mest naturlig at kommunen vurderer og uttaler seg til.

Ut over dette har Statsforvalteren lagt ved en rapport fra Høgskolen i Innlandet i 2022, omkring fiskens levekår m.m. i Sølna som sideelv til Folla. I rapporten anbefales det ved en eventuell rivning, en delvis restaurering av elveløpet nedenfor Sølndammen ved å fjerne/flytte forbygningene på hele eller deler av strekket og la naturlige erosjons- og avsetningsprosesser gå sin gang. Ut fra kart og flyfoto synes dette realistisk på deler av strekningen uten at det går ut over etablert arealbruk mener Statsforvalteren, og mener videre at dette i så fall vil kunne være et positivt tiltak både i forhold til fisk og andre vassdragstilknyttede naturverdier. Det anbefales at en slik eventuell restaurering gjennomføres før dammen rives, slik at massene kan fordele seg på et videre løp. Statsforvalteren ber i så fall NVE vurdere tiltakshavers deltagelse i dette, som et avbøtende/kompenserende tiltak i forhold til Sølna kraftverk sin virkning på tilførselen av grus til strekningen nedenfor.

Knut Holter har fremmet en høringsuttalelse som oppfordrer til fortsatt kraftproduksjon i gamle Sølna Kraftverk, og mener slik kommunen oppfattet høringen at Sølndammen bør bestå.

Johan Furuli er den mest berørte grunneieren i området, gjennom at han og familien på Kvernhusøya gnr/bnr 20/50, er nærmeste nabo til Sølndammen og de som både gjennom fiske, bading og uteaktivitet ved tunet har levd med dammen som et estetisk og naturlig landskap. I høringsuttalelsen viser Furuli til historien der familiens eiendom før kraftutbyggingen i 1916, hadde både sagbruk og kvern drevet av vatn i Sølna. Furuli kjenner seg ikke igjen i søknaden om rivning av Sølndammen, med tanke på at det her foreslås at Sølna skal tilbakeføres til sitt gamle elveløp og at området skal revegeteres uten at det er framlagt noen plan for dette. Furuli sier han ble kontaktet for noen år siden når ledelsen i

ØKAS tok kontakt og ønsket at han skulle samtykke til rivningen. Furuli sier han ble tilbudt å få være med på å bestemme hvordan jeg ville ha det etter dammen ble tømt, og fikk forståelse for at ØKAS ville bekoste dette slik de eventuelt ble enige om, jf. sitat: *«De sa de kunne bruke mye penger på dette. De kunne til og med bygge en terskel i elva slik at jeg fortsatt hadde en badeplass.»* Når han nå kun tilbys en kantsone, tar han sjøl avstand fra dette og er jf. uttalelsen lite imponert: *«Jeg vet hva en kantsone er, det er ikke pent å se på når du er vant til et vannspeil. Hvis dammen blir borte, vil jeg fortsatt ha det lille jeg har av utsikt mot vegen og Tronfjell. Jeg vil ikke se ned i et juv som skal revegeteres av seg sjøl. Da vil det bare gro igjen en vegg av or og selje. Og det skal ikke være noen kantsone her. Jeg føler at jeg blir frarøvet en del av livskvalitet hvis dammen blir borte. Eiendommen min vil også tape seg betraktelig i verdi hvis det ikke blir gjort tiltak der dammen har vært.»* Furuli og familien ønsker seg et landskapsområde som settes i stand slik at vegetasjonen lett kan holdes nede og bli et fint sted å fiske eller bare sitte å se på elva. Til slutt framholder han at damområdet, gnr/bnr 20/88 og deler av 23/62, ved eventuell rivning blir tilbakeført til hans eiendom slik det i sin tid ble avgitt fra denne, vederlagsfritt. Dette ut fra at hans eiendom før byggingen i 1916 eide til nedsiden av Sølna bru som går over Sølna like nedstrøms damkrona.

For å poengtere sin innvending til NVE's videre behandling viser han til konsesjonsvedtaket for nye Sølna kraftverk fra 2013, der det under post 8 om terskler mv. står følgende: *«Dette vilkåret gir hjemmel til å pålegge konsesjonær å etablere terskler eller gjennomføre andre biotopjusterende tiltak dersom dette skulle vise seg å være nødvendig. NVE har vurdert at dagens Sølndam må opprettholdes som terskel selv ved nedleggelse av dagens kraftstasjon. Dette ut ifra hensyn til landskap, kulturmiljø og vannkvalitet. Det ses også på som nødvendig med etablering av terskler ovenfor Kvernhus øya og opp mot canyonpartiet».*

Furuli mener rivningssøknaden bryter med konsesjonsvilkårene for det nye kraftverket dersom vannspeilet i dagens Sølndam fjernes. Han peker her på de store mengdene med grus og ør øverst i dammen, og ser farer ved at dette i tillegg til det estetisk negative. Massene bør i stedet tas ut og gjenvinnes/brukes til samfunnsmessige formål.

Alvdal Turforening har jf. sin høringsutalelse hatt saken til behandling i styremøte, og påpeker at et eventuelt rivningsarbeid utføres slik at det fortsatt blir et mindre vannspeil i dagens dam. Videre påpeker de en bratt og rasutsatt sti vest for Sølna, nedstrøms brua ved dammen, hvor det har gått et ras og at stien derfor bør enten sikres eller tas bort. Turforeningen tilbyr seg å bistå til dette.

Lovise Hyttes Partisipantskap (LHP) forvalter og formidler kulturmiljøet Lovise hytte etter avtale med grunneier Østerdalen Kraftproduksjon AS. I sin uttalelse til planene er de innledningsvis inne på det historiske kulturmiljøet ved Lovise hytte og peker på at Sølna spesielt ved flom, men også ellers, graver ut forståinga mot elva og slagghaugen bak denne. Sikringsanlegget er en tømmerkisteforbygning, restaurert etter flommen i 1995 og registrert som kulturminne. De viser bl.a. til Hedmark Fylkeskommune som etter befaring da nye Sølna Kraftverk var omsøkt, den 27.06.2013 skrev følgende om Lovise Hytte og området rundt: *«Samlet sett er dette et kulturminneområde med betydelig tidsdybde i industrihistorisk sammenheng og med stor kulturhistorisk interesse i både regionalt og nasjonalt perspektiv».* Videre uttalte fylkeskommunen da ift Sølndammen at: *«... dersom det på sikt er aktuelt å senke dammen vil de negative konsekvensene for området bli betydelige».* Det er den om lag uavbrutte utnyttelsen av vannkraft, fra starten på smeltehyttetida ca 1656 til i dag, som gir området dets store tidsdybde og gjør det til et kulturmiljø av nasjonal interesse, skriver LHP.

Kulturmiljøet bør derfor ses som en helhet nå som det vurderes å senke gamle Sølнадammen. LHP mener området inkludert både nye Sølна Kraftverk og Sølнадammen med det gamle kraftverket er et levende teknisk-industrielt kulturminne basert på vannkraft i nærmest uavbrutt linje fra ca 1656 til i dag. Det vises til slutt til en arkeologisk undersøkelse fra 1998 hvor det gamle damanlegget og vassrenna fra dam til hytte ikke ble tilstrekkelig registrert, og mener dette er bakgrunnen for at anlegget ikke er en del av vernesona (H570_2) vedtatt i kommunedelplan Alvdal tettsted fra 2011.

Vidar Samuelshaug er nedstrøms grunneier fra Sølнадammen og utslippet fra nye Sølна Kraftverk på gnr/bnr 24/4. Samuelshaug påpeker dammens funksjon som sandfang og det faktum at det er et visuelt/estetisk skue. Området er ellers et mye brukt rekreasjonsområde og samtidig hekkeområde for flere arter fugl. Han betviler de høye kostnadene som er estimert for sikring og reparasjon av damanlegget, og framhever på lik linje med LHP det unike kulturminnet som dammen og kraftstasjonen representerer, og kaller det et «*levende museum*». Samuelshaug ønsker ikke rivning av Sølнадammen.

Karsten Erik Eriksson er på lik linje med Samuelshaug over en av grunneierne med landbruksjord inn mot Sølна nedstrøms dammen, gnr/bnr 25/15 m.fl. Han er bekymret for landbruksjorda ved en eventuell rivning av Sølнадammen, da løsmasser i større grad vil øke faren over flom/erosjon langs Sølна ut mot Folla. Ellers er argumentene mye sammenfallende med Samuelshaug.

Bjørn Olav Frank er også nedstrøms grunneier som Eriksson og Samuelshaug, gnr/bnr 25/7 m.fl. Han deler samme bekymring som de to nevnte i forhold til sand og grus som uten dammens effekt som terskel vil kunne fylle opp elveleiet nedenfor dammen, og ved en flom føre til at elveløpet tar nye veier.

Innlandet Fylkeskommunes samfunnsavdeling anfører mye det samme som Statsforvalteren i Innlandet. De påpeker ellers at området med Sølнадammen og Sølна Kraftverk framstår som et teknisk, industrielt kulturminne, og at dammen og gamle Sølна kraftverk er oppført som ett av fem prioriterte kulturminner under tema «handverk, elektrisitet, industri» i «Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljø Alvdal og Tynset». Anlegget er et kulturmiljø der bygninger og dammen viser hele produksjonslinjen fra vann til strøm.

Avisoppslag i alvdalmiv.no med flere grunneiere er i utgangspunktet ikke noe som kan regnes inn som en konkret høringsuttalelse, men kommunen har hatt muntlig kontakt med grunneierne, og velger ut fra dette å legge oppslaget ved til saken. Dette også med bakgrunn i gode, illustrative bilder fra opp og nedstrøms Sølнадammen, som kan underbygge noe av argumentasjonen i flere av de gjengitte høringsuttalelsene ovenfor.

Saksvurdering

Kommunale planer er ikke trukket fram i oppramsingen av saksopplysninger ovenfor, men bekrefter det som er gjengitt fra bl.a. Lovise Hyttes Partisipantskap og fylkeskommunens hørings svar, om at Sølнадammen og gamle Sølна Kraftverk både er en del av hensynssone i kommunedelplanen fra 2011, samt i den kommunale delplanen for kulturminner og kulturmiljø. Dette tilsier at en rivning ikke er ønsket.

Før kommunedirektøren går nærmere inn på høringsuttalelsene er det ellers vesentlig å nevne at konsesjonær ØKAS allerede ved søknadsbehandlingen til nye Sølна Kraftverk var inne på

rivningstanker rundt den nå omsøkte Sølnadammen. I søknaden den gang het det bl.a.: «ØKAS ønsker å drifte eksisterende anlegg videre på restvannføringen, så lenge driften ikke medfører betydelige vedlikeholdskostnader. Det planlegges å senke vannstanden i inntaket noe, og på sikt, når eksisterende anlegg tas helt ut av drift, vil det kunne bli vurdert å nedlegge dammen.» Ut fra dette var ØKAS altså tydelig på at en rivning av Sølnadammen kunne bli aktualisert når den gamle kraftstasjonen gikk ut av drift.

Nå har dette allerede skjedd, og dialogen med grunneier og nærmeste nabo som er gjengitt i hans uttalelse er sammenfallende med ØKAS sin egen uttalelse fra søknaden i 2013.

Det at NVE i sin vassdragskonsesjon til ØKAS for bygging av nye Sølna kraftverk satte som vilkår at den gamle Sølnadammen skulle bestå uavhengig av bygging av nytt kraftverk, mener kommunedirektøren tilsier at en rivning nå framstår uheldig og sår tvil ved om konsesjonær har ønsket å etterleve vilkåret. Vilkåret var slik vi leser det begrunnet med hensyn til landskap, vannkvalitet og kulturmiljø, i og rundt Sølnadammen og det gamle kraftverket. Flere av høringsuttalelsene tar opp dette, og peker på dammens og området verdi for både rekreasjon, fugle- og dyreliv, samt kulturhistorien og kulturminnene som anleggene klart representerer. Sølnadammens verdi som terskel og oppsamling av løsmasser som i neste omgang kan representere en trussel for både Lovise Hytte som kulturminne, samt dyrkajord og bebyggelse nedstrøms i Sølna, er også gjennomgående i flere av høringsuttalelsene.

Vedtaket konsekvenser for klima og miljø

Det er opplagt flere negative konsekvenser av å legge nede/rive Sølnadammen, både for menneskelig aktivitet, kulturminner og stedbunden næring. Sølnavassdraget nedstrøms nye damkrona for det nye Sølna kraftverk representerer både en geologisk og kulturhistorisk stor verdi og særegenhet, fra canyonområdet opp og nedstrøms brua ved Hestespranget, til Sølnadammen, og videre ned til gruvehistoriske området ved Lovise Hytte. Alt dette tilsier at Sølnadammen og områdene rundt bør bestå slik de har framstått i generasjoner, og nå over 100 år fra dammen ble bygd i 1916.

Kommunedirektørens konklusjon

Kommunedirektøren ser klart at det kan ligge store kostnader i å opprettholde og i tilstrekkelig grad sikre Sølnadammen videre. Det er imidlertid gjennom høringsrunden tegnet et omfattende bilde av faktorer som ved en eventuell rivning, vil medføre betydelige avbøtende tiltak. Tiltak som utvilsomt ligger til ØKAS som konsesjonær å bekoste og ta senere vedlikehold for. Ut fra en samlet vurdering mener kommunedirektøren at høringen tilsier at Sølnadammen bør bestå. Kostnadsbildet som er tegnet, er i liten grad etterprøvbart. Sett i sammenheng med de uttalelsene som har framkommet, bør det før et endelig vedtak gjøres av NVE foretas en befarung i området hvor alle involverte inviteres med, og der alternativer til rivning både belyses og kostnadsberegnes. Sølnadammen med dens områder opp og nedstrøms har stor verdi både i forhold til friluftsliv og generell bo-/livskvalitet, samt næringsutøvelse. I tillegg kommer hensynet til dyre- og fugleliv, samt det utvilsomt rike antall og sammensetningen av kulturminner, hele kulturmiljøet og industrihistorien slik området framstår som i dag. Ut fra dette innstiller kommunedirektøren på at kommunestyret inntil videre ber NVE stanse ØKAS og Hafslund E-CO AS sine planer for rivning av Sølnadammen.

Innstilling:

1. Alvdal kommune, kommunestyret, går imot at Hafslund E-CO AS og Østerdalen Kraftproduksjon på nåværende tidspunkt får tillatelse til rivning av Sølnadammen.

2. Tiltaket med å rive må inneholde en bedre plan for istandsetting av damområdet og det gamle elveløpet, som etter over 100 år har blitt en viktig del av landskapsbildet.
3. Kommunestyret vektlegger de lokale høringsuttalelsene, som vi mener forsterket vilkåret som NVE i sin tid satte i 2013 da bygging av nye Sølva kraftverk ble gitt konsesjon. Hensynet til landskap, vannkvalitet og kulturmiljø ble vektet tungt den gang, og bør ikke vektes annerledes nå.

Kommunestyret behandlet saken i møte 30.03.2023 :

Innstillingen enstemmig vedtatt.

Vedtak

1. Alvdal kommune, kommunestyret, går imot at Hafslund E-CO AS og Østerdalen Kraftproduksjon på nåværende tidspunkt får tillatelse til rivning av Sølvdammen.
2. Tiltaket med å rive må inneholde en bedre plan for istandsetting av damområdet og det gamle elveløpet, som etter over 100 år har blitt en viktig del av landskapsbildet.
3. Kommunestyret vektlegger de lokale høringsuttalelsene, som vi mener forsterket vilkåret som NVE i sin tid satte i 2013 da bygging av nye Sølva kraftverk ble gitt konsesjon. Hensynet til landskap, vannkvalitet og kulturmiljø ble vektet tungt den gang, og bør ikke vektes annerledes nå.